

OPONENTSKÝ POSUDOK HABILITAČNEJ PRÁCE

Názov práce: Vzdelávanie žien v penitenciárnych podmienkach
Autorka práce: PhDr. Dominika Temiaková, PhD.
Oponent: doc. PhDr. Albín Škoviera, PhD.

Predkladaný text knihy je celkom iste tematicky mimo súčasného mainstreamu. V prvom pláne v ňom totiž nejde ani o drogy, ani o prevenciu, deinštitucionalizáciu, o LBGT+ komunity, inklúziu, ani o rodovú rovnosť. Napriek tomu, že sa autorka zaoberá na prvý pohľad témou okrajovou, je vzdelávanie tých žien, ktoré sú vo výkone trestu, téma dôležitá. Už pri prvých stranách predkladanej vedeckej monografie práce som si uvedomil, že prvýkrát som sa o dôležitosti vzdelávania ako protektívneho faktoru vo vzťahu k trestnej činnosti dozvedel v roku 1972 z Pedagogiky T. A. Iljinovej. Temer pred päťdesiatimi rokmi. Napriek tomu, že na jednej strane v istom kontexte platí „nihil novi sub sole“ (nič nové pod slnkom), na druhej strane Herakleitos konštatoval: „nevstúpiš dvakrát do tej istej rieky“. Dnes toto chápanie sveta foucaultovsky pomenujeme ako kontextualitu.

Pokiaľ ide o štruktúru celej knihy, vnímam ju ako štandardnú – cca 40% „teórie“ a 60% „výskumných“. (Ak oboje píšem v úvodzovkách, je to preto, že nejde vždy ani len o teóriu, ani len o výskum). Cieľ vedeckej monografie je explicitne formulovaný. Cesta k napĺňaniu cieľa je spojená s autorkinou voľbou preferencií, ako oponent sa s ňou teda nemusím úplne stotožňovať. Rešpektujem jej voľbu, považujem však za vhodné prezentovať ako možný aj iný pohľad.

- Odkazy na dokumenty politického a deklaratívneho charakteru (v diapazóne od Európskeho parlamentu cez Sprievodcu bangkokými pravidlami až po Vyhlášky), iba rámcujú vedecké bádania, nie sú ale vedou. Vnímam ich viac ako „ideologickú daň“ súčasnosti, než zásadné obohatenie práce.
- Z hľadiska mojej odbornosti sa v práci až príliš preferuje sociálny a sociálno-ekonomický pohľad na páchanie trestnej činnosti. Autorka je „trendy“ aj v prezentovaní takých čiastkových tém, akými sú ženy so sexuálne odlišnými preferenciami, alebo, v našich podmienkach, celkom okrajový problém – cudzinky. Na druhej strane tzv. politická korektnosť (toto slovné spojenie je pri „hľadaní vedeckej pravdy“ absurdné), žiaľ, neumožňovala autorke získať informácie a uviesť napr. etnické zastúpenie Rómok vo vzorke trestaných. Pritom je v slovenskom kontexte verejným tajomstvom, že je výrazne iné, ako v bežnej populácii.
- Väčšiu pozornosť mohla autorka venovať psychologickým kontextom kriminality a výkonu trestu, od rizikových osobnostných charakteristík trestaných, cez prežívanie (teda emócie) trestu i pobytu vo väzení, cez sebaopoznanie až po mimoriadne dôležitú motiváciu k vlastnej zmene a k učeniu sa. Ak vnímame psychologické i biologické odlišnosti medzi ženami a mužmi ako realitu, tak je ich dobré pomenovať. V čom sú vlastne ženy a muži iní? Inšpiratívne mohli byť pre autorku neurovedy – neuropsychológia a neuropedagogika, ktoré v širšom, nielen sociálno-ekonomickom pohľade, reflektujú biologické, psychologické a sociálne faktory.

- Väčší priestor si azda zaslúžili aj tí, ktorí by mali edukáciu, teda výchovu a vzdelávanie, vo výkone trestu zabezpečovať, realizovať a v prvom rade potrestané vo vzdelávaní podporovať. Dôležité je napr. to, aký je reálny status týchto pracovníkov medzi ostatnými zamestnancami. Vo väzniciach je totiž nezanedbateľný rozdiel v postavení i vo finančnom ohodnotení medzi neozbrojenými a ozbrojenými zložkami personálu.
- Deskriptívny výskum ako dizajn je úplne v poriadku. Niektoré fakty mohli byť ale poňaté presnejšie. Napr. pri kategóriách vzdelanostnej úrovne: základné vzdelanie, stredné (neúplné), stredné s maturitou a vysokoškolské, mi chýbali dve kategórie, neukončené základné vzdelanie a špeciálna základná škola. Fakt, že niekto neukončí základnú školu, alebo ukončí špeciálnu základnú školu (pre deti s mentálnym postihnutím), totiž vytvára priestor na ponuku **kurzov na doplnenie základného vzdelania**. A až potom na ďalšie pokračujúce graduálne vzdelávanie.
- Z hľadiska výskumu nepovažujem, bez logického zdôvodnenia, za úplne šťastné, ak je rozsah vekových kategórií respondentiek rozdielny. V jednom prípade 3 roky, v inom 15 rokov (Tab. 4). Ak je vo vekovej kategórii 26-30 rokov 24 respondentiek a vo vekovej kategórii 46-60 rokov 26 respondentiek, napriek približne ich rovnakému počtu, je tu v reálnom zastúpení veľký rozdiel.

Samotné výskumné zistenia sú cenné. Ponúkajú celý rad inšpirácií pre ďalšie výskumy, ktoré by mali napr. reflektovať aj realitu štátu z hľadiska jeho možností (napr. počet uväznených žien a možnosť pracovnej a vzdelávacej diferenciacie). Vzdelávanie a zamestnanosť žien vo výkone trestu je komplexný problém. Väzené ženy potrebujú špecializovaný prístup, ale nie sú ničím viac, než tie ženy, čo žijú v bežnej spoločnosti.

K formálnej úprave mám dve pripomienky najmä v kontexte toho, že vedecká monografia prešla podľa tiráže jazykovou korektúrou:

- to, že sme akosi prestali rozdeľovať slová, vzhľadovo textu vôbec neprospieva, sú v ňom nadbytočné medzery,
- v slovenčine stále platí, že jedenkrát, dvakrát i veľakrát sa píše spolu.

Ku kontrole originality nemám pripomienky.

Otázka: *62% žien bolo prvopáchateliek, 38% recidivistiek. Znamená to, že pri žene prvopáchatelke je viac ako 50% pravdepodobnosť, že sa dostane opäť do výkonu trestu. V čom vidí autorka príčiny tohto javu na strane „systému“ a v čom na strane uväznených?*

Záver

Predloženú vedeckú monografiu – habilitačnú prácu odporúčam k obhajobe.

V Ivanke pri Dunaji, 5. augusta 2021

doc. PhDr. Albín Škoviera, PhD.
Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická